

Türkiye’de Çağdaş Sanat Koleksiyonculuğu

Ebru Nalan SÜLÜN

(Kritik Eden: Ceren KARADENİZ)

GİRİŞ

Ebru Nalan Sülün tarafından kaleme alınan “Türkiye’de Çağdaş Sanat Koleksiyonculuğu” isimli kitap Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra liberal ekonomiye paralel bir gelişim gösteren koleksiyonculuğun gelişimine odaklanmıştır. Özellikle 1990’lı yıllarda yayınlar ve sergiler yoluyla öne çıkan çağdaş sanatın Türkiye’deki gelişiminin izini koleksiyonculuktan başlayarak süren Sülün, koleksiyonculukla başlayıp müze kurulumuyla sonlanan bu sürecin tarihçesini gözler önüne sermek amacıyla çalışmasını Osmanlı İmparatorluğu yıllarına dek uzandırmaktadır. “Türkiye’de Çağdaş Sanat Koleksiyonculuğu” isimli çalışma yazarın doktora tezinin daha ulaşılır ve okunur olmasını sağlamak amacıyla kitap haline getirilmiştir.

Tür: Yayın Kritiği

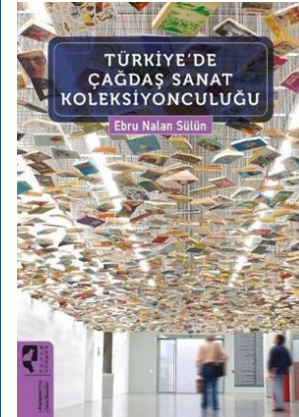
Yayın Süreci

Gönderim: 10.11.2019

Kabul: 29.11.2019

Yayınlanma: 29.11.2019

Eser Kapağı:

İncelenen Eser Bilgileri

Basım Evi: Hayalperest Yayınevi

Basım Yılı: 2019 (1. Basım)

Basım Yeri: İstanbul

Sayfa Sayısı: 387

Önerilen Atıf

Karadeniz, C. (2019). Türkiye’de çağdaş sanat koleksiyonculuğu, Ebru Nalan SÜLÜN. [Yayın Kritiği]. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 1(1), 89-92.

Eser Sahibi Bilgisi

Yazar, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sanat Yönetimi Anabilim Dalı’nda Doktor Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.

Yazar Bilgisi

Yazar, Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzecilik Bölümü’nde Doktor Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.
ceren_blacksea@hotmail.com, *Orcid ID:* 0000-0001-5773-8557

DEĞERLENDİRME

Ebru Nalan Sülün tarafından kaleme alınan “Türkiye’de Çağdaş Sanat Koleksiyonculuğu” isimli kitap Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra liberal ekonomiye paralel bir gelişim gösteren koleksiyonculuğun gelişimine odaklanmıştır. Özellikle 1990’lı yıllarda yayınlar ve sergiler yoluyla öne çıkan çağdaş sanatın Türkiye’deki gelişiminin izini koleksiyonculuktan başlayarak süren Sülün, koleksiyonculukla başlayıp müze kurulumuyla sonlanan bu sürecin tarihçesini gözler önüne sermek amacıyla çalışmasını Osmanlı İmparatorluğu yıllarına dek uzandırmaktadır. “Türkiye’de Çağdaş Sanat Koleksiyonculuğu” isimli çalışma yazarın doktora tezinin daha ulaşılır ve okunur olmasını sağlamak amacıyla kitap haline getirilmiştir.

Kitabın ilk bölümü Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye Cumhuriyeti’ne koleksiyonculuğun tarihine odaklanmaktadır. 1453-1923 yılları arasında Osmanlı sultanlarının politik hedefleri arasında yer alan coğrafi sınırların genişletilmesi sürecinde medeniyeti de geliştirmek adına atılan adımlar, sanatın saraydaki ve padişahların eğitimindeki yeri ile koleksiyonerlik ve müzecilik faaliyetleri açıklanmaktadır. 15. Yüzyıldan itibaren Topkapı Sarayı’nın koleksiyonlarının oluşturulmaya başlanmasına kitapta ayrıca vurgu yapılmaktadır. 16. Yüzyılla birlikte Osmanlı sanatının Avrupalı koleksiyoncularla buluşma öyküsüne de yer veren kitap Avrupalı yerel atölyelerin Osmanlı eserlerini kopyaladıkları dönemleri de ele almaktadır. 17. yüzyılla birlikte Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde saraydan bağımsız olarak da koleksiyonerliğin başladığı bilgisi de kitapta yer almıştır. 18. Yüzyılda etkisi hissedilen Aydınlanma Dönemi, Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilali sonucunda gücün ve dengenin değiştiği Avrupa’da yaşanan bu değişimler Osmanlı’nın sanata ve koleksiyona bakış açısını değiştirmiş ve Fransızca çok sayıda eserin Osmanlıca’ya çevrilerek dile kazandırılmasını hızlandırmıştır. 18. Yüzyılda Batılı aristokratların seyahatlerinde ilgi duydukları Doğu uygarlıklarının kültürel değerlerini temsil eden nesnelere ve sanat eserlerini toplamaları yeni nesil koleksiyonculuğu öne çıkarmış; bu durum Osmanlı İmparatorluğu’nu da etkilemiş yeni koleksiyonerlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

18. Yüzyılda matbaanın Osmanlı İmparatorluğu’na gelişi ile koleksiyonerlik de etkilenmiş; bu gelişme yayınların ya da sanat albümlerinin çoğaltılmasına olanak sağlamıştır. 19. Yüzyılla birlikte yeni bir Osmanlı İmparatorluğu inşa edilmeye başlanmış ve Avrupa ülkelerinde bulunan kurumsal yapı benimsenmeye başlanmıştır. Açık pazar haline gelen sanat ve sanatçı piyasası kent soylularının ve gayrimüslimlerin ilgisini çekmiştir. Aynı yıllarda padişahların Avrupa ülkelerine gerçekleştirdikleri seyahatlerde edindikleri izlenimler Batı etkisiyle Türk resim sanatının gelişimini sağlamış; koleksiyonların müzelenmesini sağlamıştır. Padişah II. Abdülhamid Kitabın Osmanlı Dönemi’nde bu gelişimi önemli

örneklerle sunmuş olması Türkiye Cumhuriyeti'nde koleksiyonerlik geleneğinin altyapısının nasıl bir tarihi geçmişe ve yapıya sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Osman Hamdi Bey'le birlikte başlayan müzecilik faaliyetlerinin artması, eski eserlere önem verilmesi süreçleri ve müzayedecilik hakkında da ayrıntıların paylaşıldığı bu bölümde ayrıca Osmanlı sanat geleneğinden Cumhuriyet geleneğine geçiş süreçleri de ayrıntılarıyla işlenmiştir.

1923-1950 yılları arasında Erken Cumhuriyet döneminde koleksiyonculuğun başkent Ankara ve İstanbul çerçevesinde nasıl geliştiğinin anlatıldığı bölümde ayrıca, Ankara sanat ortamında açılan yeni nesil sergiler, sergi salonları ve Avrupa'da sanat eğitimi almak için gönderilen Türk öğrencilerin ülkeye hizmetlerine yer verilmiştir. Sırasıyla 1950 – 1990 yılları arasında Çok Partili Dönemde sanat piyasasının siyasi, kültürel ve sosyal gelişmelerden etkilenme biçimi ve bu dönemin sanatçı haklarına, telif haklarına, müzecilik çalışmalarına ve Türk sanatçıların yurt dışındaki tanınırlığına etkisi göz önünde bulundurulmuştur. Liberal politikaların benimsenmesiyle birlikte sanat piyasasının yeniden kurgulanması, sanatçıya ve sanat yapıtına verilen önem ve değerdeki değişimlerin öne çıkması yeni bir dönemi de başlatmıştır. Aynı dönem İstanbul'da ve Ankara'da çok sayıda yeni nesil sanat galerisinin açılmasına sahne olmuştur. Bu galerilerde ünlü sanatçıların ve yeni nesil sanatçıların eserlerinin satılması ve bu eserlerden komisyonların alınması da sanat piyasasının değişimini göstermektedir. Bankaların bu yıllarda sanata yatırım yaptıkları, koleksiyonlar oluşturdukları ve sergi salonları açtıkları izlenmektedir. Yine bu dönemde İstanbul'da çeşitli sanat vakıflarının kurulması önemli kültür ve sanat organizasyonlarının hayata geçirilmesine de vesile olmuştur. Bu vakıfların uluslararası sergileri Türkiye'ye getirmesi sanat piyasasını etkilemiştir. Sülün, bu dönemde sanat derneklerinin kurulduğunu da belirterek derneklerin sanat piyasasının hareketlenmesine katkı sağladığına ilişkin örnekler paylaşmıştır. Bunun yanı sıra sanat yapıtlarının fiyatlarında yaşanan yükselmenin nedenleri ve sonuçları da aynı bölümde irdelenmiştir.

Sanat, 1990'lı yılların başlarında düzenlenen bienaller, sanat temalı çeşitli yayınlar ve sergiler yoluyla daha görünür hale gelmiştir. Aynı yıllarda koleksiyoncuların talep ettikleri eserlerde değişim yaşanmıştır. 2000 yılına kadar yaşanan siyasi ve politik iniş çıkışlardan doğrudan etkilenen sanat piyasası bu yıllarda özel müzeciliğin ivme kazanmasıyla birlikte tekrar hareketlenmiştir. Sülün bu bağlamda bu bölümde ayrıca, sanat müzelerini özel müzecilik hareketlerinin başlamasıyla özdeşleştirmekte ve dünyadaki sanat müzeciliğinin sanat piyasası üzerindeki etkisini irdelemektedir. Türkiye'de çağdaş sanat müzelerinin kurulma çabalarını belgeler ve ilgili referanslarla sunmaktadır. Kitabın 3. bölümü milenyum Türkiye'sinde çağdaş sanat koleksiyonculuğuna ayrılmıştır. 2000 – 2010 yılları arasında gerçekleştirilen sanat girişimleri ve sanat koleksiyonerliğine ilişkin önemli örneklerle yer verilen bu bölümde sanata ilişkin devlet

kurumlarının yerini özel girişimlerin ve uluslararası sanat iş birliklerinin aldığı anlatılmaktadır. Bu iş birlikleri içinde en dikkat çekici olanlar Avrupa Birliği projeleriyle birlikte gerçekleştirilenlerdir. Kültürlerarası iş birliğini gerektiren bu girişimler Türk sanatının ve sanatçısının tanınırlığını artırmıştır. 2000'lerde özellikle İstanbul'daki sanat müzelerinin uluslararası ölçekli sergileri Türk sanat izleyicisiyle buluşturmaları sanata ilişkin toplumsal farkındalığı artırmıştır. Bu farkındalıkla birlikte Sülün'e göre, Türkiye sosyal hayatın merkezi haline gelen müzelerle tanışmaya başlamıştır. Aynı yıllarda Türkiye ilk kez sanatçı müzeleriyle de karşılaşmıştır ve bu durum sanat izleyicilerinin sayısında artış yaşanmasını sağlamıştır.

Kitap 4. Bölümü itibarıyla Elgiz, Sabancı, Eczacıbaşı ve Kıraç koleksiyonlarının 2000-2010 yılları arasındaki gelişme ve müzeleşme süreçlerini ele alarak sanat piyasasını nasıl etkiledikleri incelenmiş ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze sanat koleksiyonerliğinin ve çağdaş sanat müzeciliğinin öyküsü genel bir özetle tamamlanmıştır. Kitap Türkiye sanat piyasasını oldukça geniş bir perspektifle ele almış bir araştırmannın ürünü olarak zengin bir kaynakçaya da sahiptir. Dolayısıyla sanat piyasası, Türk çağdaş sanatı, sanat galerileri ve sanat müzeciliği üzerine araştırma yapanlar, sanat tarihi ve sanat öğrencileri ile sanat ilgilileri için önemli ve bütüncül bir kaynak niteliğindedir.

SONUÇ

Türkiye'de çağdaş sanat koleksiyonculuğunun tarihsel ve ekonomik arka planıyla anlatıldığı kitapta müzecilikle ilgili kuram ve yaklaşımlara da yer verilmiş ve özellikle Türkiye'de özel müzeciliğin durumu sanat müzeleri bağlamında ayrıntılı olarak tartışılmıştır. Kitap küresel hızlı değişimlerin yaşandığı günümüzde Türk sanatının ve sanat müzeciliğinin geldiği noktayı düşünmek ve analiz etmek için ihtiyaç duyacağımız birçok kaynağın profesyonel bir sentezi niteliğindedir ve yakın zamanda 2010 yılından sonraki süreçte sanat piyasasının durumunu sorgulatacak nitelikte araştırma önerilerinde de bulunmaktadır.